

İDARE MERKEZİ

**ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında**

İSTANBUL BÜROSU

*İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87*

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
senelik posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecranî Memlekete 7,5 Dollar)

**Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna müracaat edilir**

**Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir**

Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara , 31 Kânunsani . 1929

Sayı: 114

Lessing

Doğumunun 200 üncü yıl dönümü vesilesiyle

Alman tenevvürünün ruhu, alman klasik edebiyatına en kuvvetli ilhamları veren ve bu edbiyatın nazari esaslarını kuran Lessing[*]18inci asır almanyasında çok derin tesirler bırakmıştır. Lessing Saksonyalı bir rahip ailesinden neş'et etmiş ve ailesindeki an'aneye göre Leipzigde ilâhiyat tahsil etmiştir. Daha yirmi yaşını doldurmadan Darülfünunu terkederken kuvvetli şahsiyetinin anahatları tebellür etmiş bulunuyordu. Netekim o, kendisine o derece emin idi ki, tabii ve muayyen bir mesleke intsap etmedi; ve 1748 senesinde Berline giderek muharrirliğe başladı.

Lessing Berline, Almanyanın o zamandaki edebiyatını müşahade etmeğe başladığı zaman iki bariz cihetle karşılaşmıştı:

[1]Lessing 22 kânunsani 1729 senesinde doğmuştur. 200üncü doğuş senesi hasebile Almanyanın heman her yerinde hatırası tes'it olunacaktır. Bu münasebetle hem Lessingi hatırlamak ve hem de "Hayat," ın okuyucularına Lessing hakkında bir az malûmat vermek için bu yazıyı hazıladık.

Bir taraftan Alman edebiyatını iki cepheye ayıran münakaşa ve diğer tarafta, alman, manevî hayatında Reformosyondanberi

Lessing

hâkimolan ilâhiyata dair münaza. İşte bu iki şey, Lessingin de faaliyetini tayin etti.

Alman edebiyatının zaifhalini o zamanda, herkesten evvel

duyan ve gören Lessing, bir cihetten tenkit ile buna çare ararken, diğer taraftan bizzat bir nümune göstermek istedi. 1755 de Frankfurt a.O. de «Miss Sara Sampson» namlı dramı oynandı ve büyük bir muvaffakiyet kazandı. Fakat Lessing gibi mütevazı bir kimse bhusus kendisi hakkında «ben ne bir aktör ve ne bir şairim» diyen bir zat, kazandığı böyle bir muvaffakiyet neticesinde etrafını unutamazdı. Bilâkis 1759 dan itibaren diğer iki arkadaşı ile Berline neşrettiği *Literaturbriefe* (edebiyata dair mektuplar) da zamanın edebiyatını harikulâde bir tenkit istidadi ile tahlil etti. O burada, Fransızları taklit etmenin manasız olduğunu gösteriyor ve Shakespeare, in alman ruhuna daha yakın olduğuna kuvvetle işaret ediyordu. Almanlar herhalde Fransızların «Politesse, tendresse ve amoureuse» lüğünden daha iyi şeylere mukteditirler. Mamafi Lessing bu fikirlerini tenkit kisvesinden çıkararak *Laokoon* unda «resim ile şiirin hududunu» tayin ederek müspet bir şekle ifrag etmiş ve

niyet ziyası karşısında tam bir vuzuh ve nura kavuştuğunu iddia ederse o zaman gölünç olur. Bir fert gibi ilim ve hars sahalarındaki noksanlarını bilen ve medeniyetin sarp ve yüksek zirvelerine çıkmak için bütün gayretini sarfeden bir millet te gülünç olamaz. Bilâkis herkesin takdir ve tebçiline mazhar olur.

Böyle bir milletin yalnız noksanlarını tarihî sebepler ve diğer coğrafi vaziyetler dolayısıyla medeniyet ziyasına kavuşmadığını ve diğer milletlerden

geri kaldığını görmemeli, aynı zamanda onun tarakkî hususunda attığı hamlelerle sarfettiği şayanı takdir mesaiyi de görmelidir. Bu terakkiler ne olursa olsun aradaki merhaleyi tayyedemez. Ancak tekrar şiddetle yürümek için anı tevakkuflardan ibaret olan bu merhalelerde mevcut azim ve imanı terakkiye doğru yapılan ileri hareketlerini durduramaz.

İşte Türkiyede gerek halkı idare edenlerde gerekse vatandaşların kısmı azamında kuvvetli azim ve iman ve hüsnüniyet,

terakkiye karşı azim bir arzu mevcuttur. Bunlar da muvaffakiyet için bir zaman ve istikbal için bir garantidir. Fazla şeyler beklediğiniz hüsnü niyet ve azime gelince, bu sizde de mevcuttur. Beni mütehassis eden hakkındaki itimadınıza teşekkürler ederim.

Benim hüsnü niyetim, sizin itimadınız ve her iki tarafın sabriyle mes'ut neticelere vasıl olacağız efendim.

İstatistik
U. M.

CAMILLE JACQUART

genç nesle, bununla, « nur » saçmıştır.

«Avrupanın en büyük münekkidi» aynı zamanda Alman tiyatrosunun tecdidine de büyük bir alâka gösterdi ve bir millî tiyatronun tesisi için bilfiil çalıştı. Yedi sene harbindeki bir vak'ayı mevzu olarak alan onun *Minna von Barnhelm* i, pek çok kimse-leri taklide sevketti. Bundan mada *Hamburgische Dramatiker* de o, dramın esaslarını tespit ederek Aristonun san'at nazariyesine rücu ediyor ve Fransız san'at münekkitlerinin Aristoyu yanlış anladıklarını gösteriyordu. Lessing'in Almanya için en fazla ehemmiyet kazanan fikirleri Corneille ve Voltaire gibi Fransız ediplerini tenkit ederek, onların zafını göstermesi ve buna mukabil Alman edebiyatına nümune olarak Shakespeare ve Yunan şairlerini göstermiş olmasıdır.

Böylece Lessing bir taraftan Almanyanın edebiyatı ile meşgul olurken diğer taraftan ilâhiyat ile alâkadar oluyor ve bir takım felsefî meselelere temas ediyordu. İlâhiyata dair münakaşalarında, Lessing, Hristiyanlığın İncil olmadan da mevcut olabileceğini iddia ediyor ve İncil yazılmadan mevcut olduğuna işaret ederek dinin kelimededen hür anlaşılmasında ısrar ediyordu. Bu hususta şayanı dikkat olan cihet Hristiyanlığın ihtiva ettiği hakikatlerin tarihi ve bundan dolayı tesadüfî bir takım vakıalara istinat ettirilemeyeceği cihetidir. «Tesadüfî, tarihi hakikatlar, hiç bir zaman, zarurî aklî hakikatların ispatını teşkil edemez». Din vahiye bir çok hakikatlerini medyun olmakla beraber, bunları akıl ile anlamak mümkün olabilir. Netekim Yahudiliği ve Hristiyanlığı, beşeriyeti terbiye etmek isteyen Allahın bir planı olmak üzere telâkki edebiliriz. İşte Lessing'in *Erzie-*

hung des Menschengeschlechtes (Beşerî neslin terbiyesi) ismindeki eserinin esas fikri «Münferit bir insanda terbiye ne ise, vahiy de, bütün beşerî nesilde odur». Netekim terbiyenin insana hariçten bir şey vermeksizin esasen kendisinde olan bir şeyi daha çabuk vermesi gibi, beşeriyet te, vahiy ile, esasen kendisinin akıl vasıtasile bulabileceği şeyleri daha çabuk elde eder. Böylece beşeriyet, belki milyonlarca seneler yanlış yollarda dolaştıktan sonra bulabileceği hakikatları, Allahın inayeti sayesinde Musaya nazil olan vahiy sayesinde birdenbire elde etti. Fakat mürebbinin talebesine bütün hakikatları bir anda göstermediği gibi, Musaya nazil olan vahiy de ilk bir merhale teşkil eder. Bundan dolayı Yahudilikteki iptidîa cihetleri hakir görmemelidir; çünkü bunlar dinî tekâmülün yani beşerî terbiyenin ilk halidir. Bu merhalede mevcut olmayan lâyemuti-yet Hristiyanlıkta meydana çıktı ve «insanlara ahlâkî amelleri için daha lâyık amiller» gösterdi. Çünkü «artık insanların amellerine bu hayatı takip eden diğer *hakikî* bir hayatın müessir olması zamanı gelmişti». Mamafî Hristiyanlık beşeriyetin tekâmülünde bir ilerleme teşkil ediyorsa da son merhale değildir. Zira öyle bir zaman gelecektir ki insan artık iyiyi bir takım mükâfatlar için değil, bilâkis iyiyi, iyi olduğu için yapacaktır; bu da onun kemale vasil olduğu zamandır.

Lessing bu fikirleri ile zamandaki düşünüş tarzını çok aşmış ve bhusus tarihi görüşle Hegel için hazırlık yapmış oluyordu. Netekim onun dinlediği hakikatı hür bir görüşle tetkik etmesi ve Yahudilik hristiyanlık ve Müslümanlığı birbirine müsavî addetmesi (Náthan der Weise) Lessing'in ne derecede yüksek saf bir insaniyet fikrine

yükseldiğini gösterir. Lessing *freimaurergesprache* . (Masonmu-havereleri) isimli yazısında saf bir insaniyetperverlik için yaşamak isteyen insanların cemaatını masonluk şeklinde tasvir ediyor. Böyle bir cemaat, gayrimer'i bir kilise gibi, bilûmum millet farklarının fevkında en kâmil insanları birleştirebilir. Zira insanları toplayan devlet bir yandan onları ayırmaktadır; çünkü bütün dünyayı ihata eden bir devlet yoktur ve ancak bir çok, ayrı devletler vardır. Hakikî masonluğun gayesi, hakikî insaniyetperverliği ve herkesin saadetini temin etmektir.

Lessing kendine mahsus bir sistemli felsefî kâinat görüşüne sahip değildi. O pek çok yerlerde muhtelif noktai nazarlar saçan ve saçmağa toplamaktan ziyade ehemmiyet veren bir mütefekkir idi. Netekim Lessing için hakikatı araştırmak hakikata sahip olmağa müreccahtır. Tabiatıyla böyle bir kimse sistem sahibi olamazdı; ve bundan dolayı Lessing Alaman felsefesinde sistemi ile bir yer işgal etmiyorsa da «muasır Alman ruhunun lâyemut rehberi» olmuştur.

Dr. ORHAN SADEDDİN

